

KIRKEGÅRDSEKSPANSION I PROVINSEN

Af kirkegårdsinspektør *A. Falmer-Nielsen*

Medens man i København og Frederiksberg i disse år mærker en stagnation i udviklingen inden for kirkegårdsområdet, ser man i provinsbyerne en stadig udvidelse af bestående kirkegårdsarealer og bygninger.

Inden for de seneste år har man således konstateret, at der i tre tilfælde har været udskrevet konkurrence til ideforslag for en helhedsløsning af kirkegårdsanlæg.

Nu kan en ting være en kunstnerisk udformet helhedsplan, men kan blive noget ganske andet, idet man ved gennemarbejdningen af anlægsplanen ofte må tage hensyn til alle de praktiske og tekniske gøremål, der må forlanges af en funktionsdygtig kirkegård.

For at danne sig et indtryk af udviklingen medens arbejdsprocesserne skrider frem, har man forsøgt, at følge og vurdere, hvad der sker hen ad vejen, inden anlægget står færdigt. Heri må indgå den erkendelse, at et kirkegårdsanlæg er en levende ting, der aldrig når sin endelige udformning, idet den stadig må følge med i tidens udvikling og præges deraf.

I Herning blev der for nogle år siden udskrevet en konkurrence om anlæg af en helt ny kirkegård med kapelbygning. Vinderprojektet var udført af landskabsarkitekt J. Palle Schmidt's tegnestue. Anlægget er nu udført og tilplantning er foretaget, særlig egeplantningen er vokset godt til og er ret hurtigt blevet milieudannende på det flade og bare terræn. Tilsyneladende har anlægsplantningen og de individuelt anlagte grave ikke rigtigt fundet en form, der støtter hinanden så det samarbejder til en fælles helhed. Dette kan formentlig skyldes begyndervanskeligheder, der skal finde sin løsning efterhånden som beplantningen vokser til og passende udhugning giver en markant træbevoksning. Gravstedsejerne skal også gradvis have tid til at vænne sig til ændrede anlægsformer, der passer ind i det af landskabsarkitekten tilsigtede milieu. Kapelbygningen er nu også opført, så kirkegårdsanlægget fremtræder som en samlet enklave.

Det vindende forslag til nyt kapel med krematorie samt omliggende kirkegård i Esbjerg, vil nu blive udført i løbet af de næste 4 år. Pro-

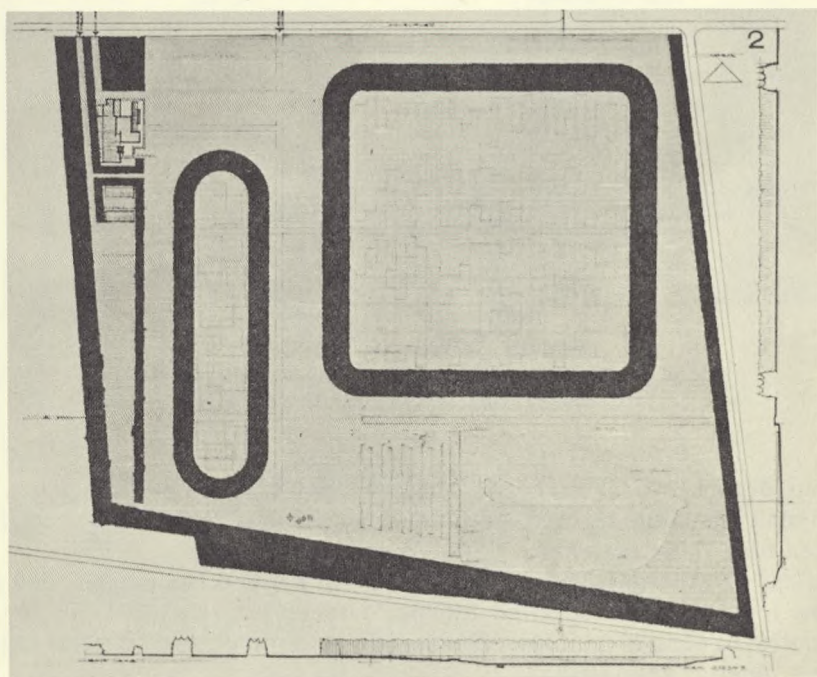
jektet der er udarbejdet af arkitektfirmaet Guldbrandsen-Harrild og Sandkirk, København er praktisk taget uændret.

Efter hvad kirkegårdsinspektør Strunk oplyser er man gået i gang med visse praktiske reguleringer af arealet og forberedelser omfattende dele af randbeplantningen. I 1975-76 gennemføres nødvendige vejanlæg og plænearealerne tilsåes. Vejbelægningen foretages af prismæssige grunde med asfalt i stedet for som først foreslået med chausséen.

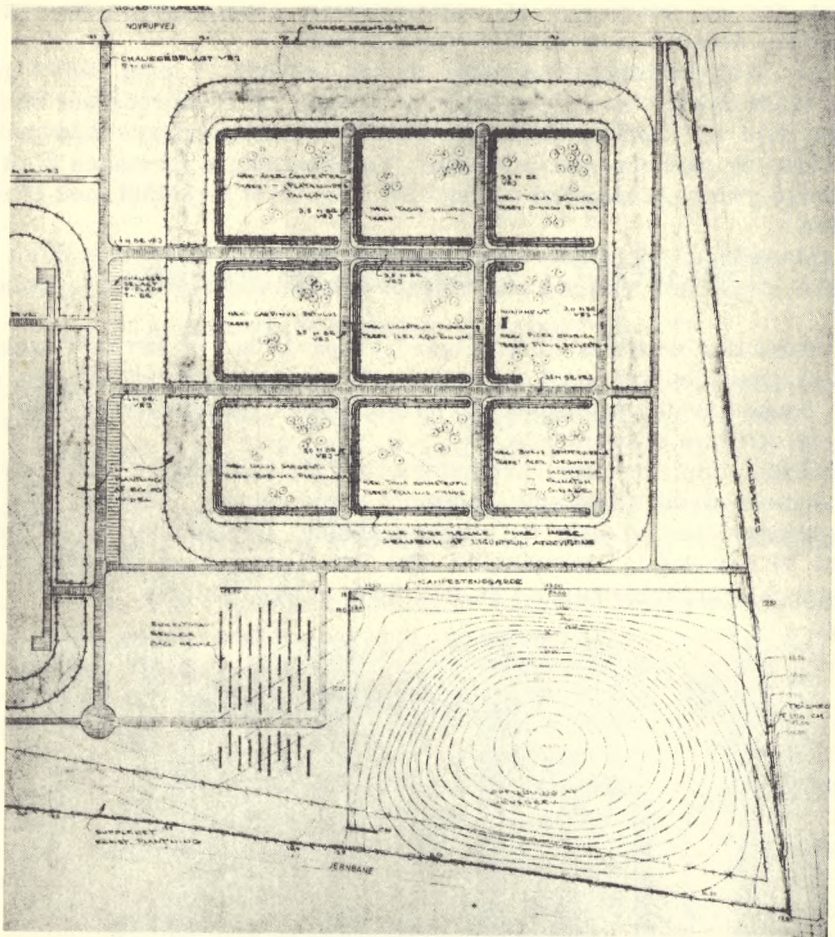
Beplantningen vil i ikke ringe grad blive præget af Egetræ, der i det barske klima har vist sig bedre egnet end den foreslåede granbeplantning.

Arealet der udnyttes til kirkegård er på 16 ha, et særligt karakteristisk træk ved terrænet er en gammel grusgrav. Hidtil har man ønsket denne lavning omdannet til en sø, men i de nye vedtagelser udlægges den som græsområde.

Området omkring kapel-krematoriet indgår i anlæggets første etape, her i kirkegårdens vestside anlægges nogle mindre enheder, dels til kistebegravelser og dels til urnebegravelse, ligesom der tilplantes et areal til "skovagtig" begravelse. Øst for disse gravgårde indrammes en større begravelsesplads i en fast form af egeplantning.

Esbjerg kirkegård v. Novrupvej
Arkitekt DAL Ole Guldbrandsen, Mogens Didriksen, Knud Harild og
Karl Erik Sand Kirk's konkurrenceforslag

Esbjerg kirkegård v. Novrupvej
 Omarbejdet plan. Arkitekt Ole Guldbrandsen, MAA og
 landskabsarkitekt Torben Michelsen, MDL

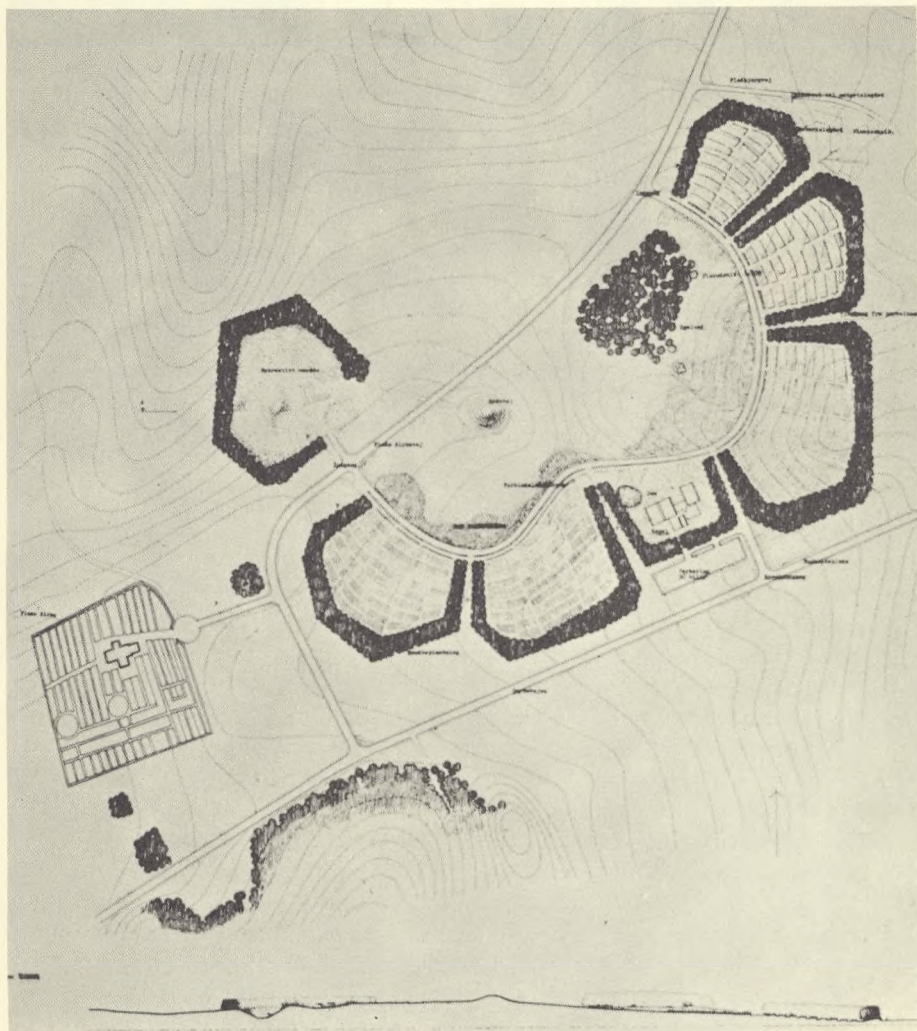
Den øvrige 2/3 af kirkegården opdeles i 9 store gravområder, der ligeledes indrammes med egeplantning, medens de enkelte gravgårde lukkes med ligusterhække.

Anlæg af kirkegården, samt opførelse af kapel-krematoriet, der placeres i arealets nordøstlige hjørne, udføres sideløbende inden for den fastsatte fireårige periode, således at man forventer, det kan tages i brug i løbet af året 1976-77.

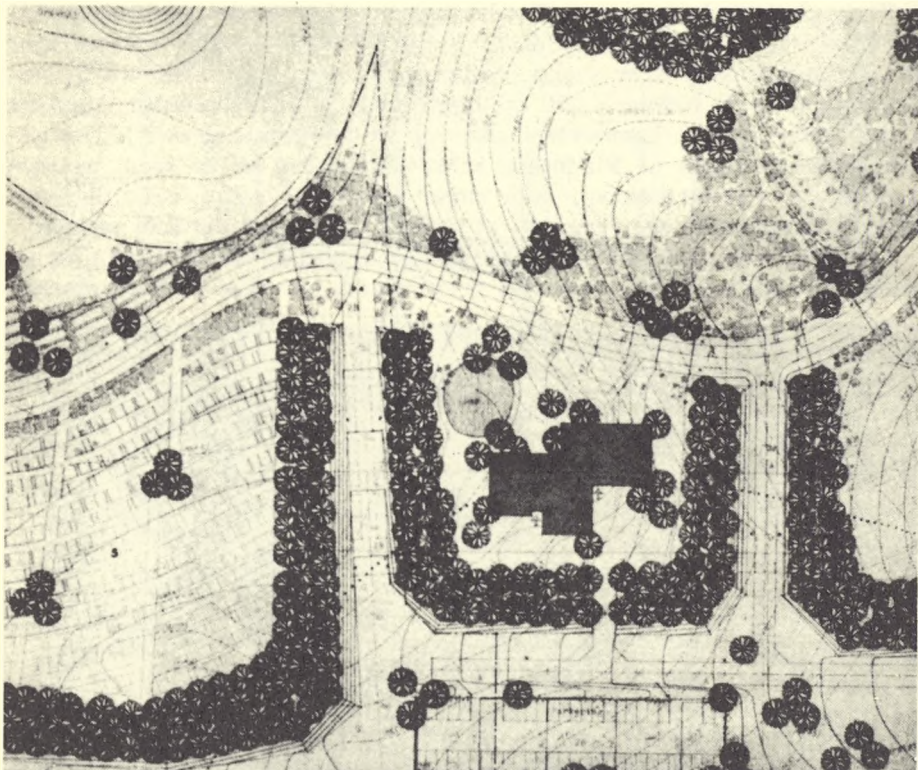
Omkostningerne ved hele kirkegårdsanlægget vil regnet efter 1971-prisen blive på kr. 8,3 millioner.

Kirkegårds konkurrencen i Frederikshavn blev vundet af byplanarkitekterne Bang og Borup, København. Første etape er efter oplysninger fra kirkegårdsinspektør Svend Hellum foretaget i sommeren 1973. Dog mangler man at plante 5.000 stedsegrønne og andre planter, ligesom 1.200 vedbend skal danne bunddække op ad den gamle gravhøj. Det erkendes at anlægget af Fladbjerg kirkegårdsanlæg er et stort og dyrt projekt for Frederikshavn, men under hensyn til byens fremtidige udvikling, finder man det rimeligt, at benytte hele dette smukke område.

Den nye kirkegård, der omfatter 22 tdr. land bliver Danmarks højst beliggende kirkegård. Af de ialt 6 jordvolde, har man i første omgang

Frederikshavn, Fladbjerg kirkegård
Konkurrenceforslag. Arkitekterne MAA Niels Bang, Peter Borup o. a.

Frederikshavn, Fladbjerg kirkegård
Arbejdsplan, detail. Arkitekt Bang, Borup og Roepstorff

reguleret og tilplantet de 2, ligesom man foretager en reetablering af terrænet omkring gravhøjen. Området omkring gravhøjen holdes åben og nedenfor det område plantes en lille lund, der fremover kan benyttes til skovbegravelse.

I det hele taget, vil der ved detailanlægningen blive givet mulighed for forskellige begravelsesformer, således at man fremover kan opfylde folks ønsker i form af ændrede begravelseskikke.

Fladbjerg kirkegårdsprojekt har hidtil kostet ca. kr. 900.000, og færdiggørelse af anden etape er beregnet til ca. kr. 1,8 millioner.

Man har fra kirkegårdsudvalgets side besluttet, at gennemføre selve det grønne anlæg af kirkegården, før man tager fat på endelig projektering og opførelse af et kapel-krematorium på stedet.

Det vil fremover være interessant at følge udviklingen af dette store kirkegårdsprojekt i det meget smukke landskabsområde med de mange oldtidsgrave på toppen af Fladbjerg, og man bør nok være kirkegårdsudvalget taknemmeligt, at det har handlet fremsynet ved at disponere over dette særprægede sted.